

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 18 maj 2010

Mål nr

Ö 5114-09

KLAGANDE

JF

Ombud och offentlig försvarare: Advokat MA

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Tillstånd till prövning i hovrätt av mål om rattfylleri m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts beslut 2009-10-08 i mål B 8-09

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen undanröjer hovrättens beslut att inte meddela prövningstillstånd och återförvisar målet till hovrätten för prövning i sak.

För biträde åt JF i Högsta domstolen tillerkänns MA ersättning av allmänna medel med 3 506 kr, avseende arbete. Denna kostnad ska stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 701 kr.

Fråga om skyldighet att till staten återbetala vad som utgått av allmänna medel till den offentlige försvararen i Högsta domstolen ska prövas av hovrätten efter målets återupptagande där.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

JF har yrkat att Högsta domstolen undanröjer hovrättens beslut att inte meddela prövningstillstånd.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

SKÄL

1. Tingsrätten dömde JF för skadegörelse, rattfylleri, brott mot knivlagen och narkotikabrott, ringa brott, till ett bötesstraff samt förklarade vissa föremål, däribland en kniv, förverkade. Tingsrätten ogillade åtal för bedrägeri, grov misshandel alternativt försök till grov misshandel, vapenbrott, grov stöld och hemfridsbrott, grovt brott.

2. Åklagaren överklagade domen och yrkade att hovrätten skulle döma JF i enlighet med åtalet. JF överklagade anslutningsvis och yrkade, såvitt nu är av intresse, att hovrätten skulle ogilla åtalet för rattfylleri och narkotikabrott, ringa brott, samt upphäva beslutet om förverkande av kniven.
3. Hovrätten har beslutat att inte meddela prövningstillstånd beträffande JFs överklagande i berörda delar.
4. Frågan i Högsta domstolen är i första hand om det krävs prövningstillstånd i hovrätten för att pröva tingsrättens dom i de delar som JF överklagat.
5. För att hovrätten ska pröva tingsrättens dom i brottmål, såvitt avser annat än enskilt anspråk, krävs inte prövningstillstånd i andra fall än då den tilltalade genom domen som enda påföljd dömts till böter, eller frikänts från ansvar för brott för vilket det inte är föreskrivet svårare straff än fängelse i sex månader (49 kap. 13 § rättegångsbalken).
6. Bestämmelsens ordalydelse kan inte anses ge något entydigt svar på frågan om prövningstillstånd krävs i ett fall där den tilltalade dels dömts till böter för vissa brott, dels frikänts för andra brott för vilka det är föreskrivet svårare straff än fängelse i sex månader, och domen överklagats i båda avseendena.
7. Frågan berörs i förarbetena till bestämmelsens tillkomst (tidigare 49 kap. 12 a § rättegångsbalken). I den proposition som avgavs till riksdagen uttalades att det skulle krävas prövningstillstånd för det fall att

tingsrätten dömt till böter för vissa brott och samtidigt frikänt för andra brott. I propositionen angavs att förslaget var utformat så att svaret på frågan om prövningstillstånd krävs blir detsamma oavsett vem av parterna som överklagat domen och i vilken del domen överklagats (prop. 1992/93:216 s. 63 f. och 88).

8. På förslag av justitieutskottet utformades bestämmelsen emellertid i enlighet med Domstolsutredningens förslag (SOU 1991:106 Del A s. 316 och Del B s. 323), som innebar att prövningstillstånd inte skulle krävas om den frikännande domen avsåg brott för vilket det är föreskrivet svårare straff än fängelse i sex månader. Enligt utskottet hade Domstolsutredningens förslag samma fördelar som regeringsförslaget när det gällde förutsägbarheten av kravet på prövningstillstånd i det konkreta fallet. I fall då böter utdömts jämte en frikännande dom beträffande ett sådant allvarligt brott skulle sålunda, enligt utskottet, krav på prövningstillstånd inte gälla för bötesbrottet. (Bet. 1992/93:JuU34 s. 13.)

9. De synpunkter som framfördes under förarbetena föranledde inte något klarläggande i lagtexten. Förarbetsuttalandena kan därför inte anses tillräckliga för att besvara frågan i förevarande mål (jfr NJA 1995 s. 294).

10. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 1995 s. 294 funnit att prövningstillståndsfrågan ska bedömas mot bakgrund av vilken eller vilka delar av tingsrättens dom som överklagats. I det fallet ansågs kravet på prövningstillstånd omfatta en situation där den tilltalade av tingsrätten dels dömts till böter för vissa brott, dels frikänts för annat brott för vilket är föreskrivet svårare straff än fängelse i sex månader, men där tingsrättens dom överklagats endast i fråga om de brott som föranlett bötesstraffet. Enligt Högsta

domstolen gällde det att ge lagtexten en rimlig tolkning under beaktande av de ändamålsskäl som föranlett att en ordning med prövningstillstånd i brottmål införts i hovrätten, nämligen att begränsa tillströmningen till hovrätterna av brottmål av mindre betydelse för den tilltalade. Högsta domstolen konstaterade att det enbart varit fråga om överprövning av en bötesdom samt att det ytterligare brott som åtalet omfattat och som föranlett en frikännande dom för hovrätten hade varit helt ovidkommande. Det ansågs därför svårt att finna några rimliga skäl till att rätten till omprövning av domen i hovrätten skulle påverkas av att tingsrätten haft att ta ställning till ytterligare en åtalspunkt. I den situation som där förelåg ansåg Högsta domstolen därför att, för rätten till omprövning av bötesdomen i hovrätten, samma förutsättningar borde gälla som i ett mål där åtalet vid tingsrätten enbart avsett brott som föranlett ett bötesstraff.

11. Överfört på detta mål innebär 1995 års avgörande att ett överklagande av tingsrättens dom som hade innefattat enbart ett yrkande om frikännande från ansvar för de brott som föranlett bötesstraffet skulle ha krävt prövningstillstånd. Frågan är då om det förhållandet att tingsrättens dom överklagats även beträffande brott för vilka det är föreskrivet svårare straff än fängelse i sex månader och från vilka JF frikänts från ansvar bör föranleda någon annan bedömning.

12. Som tidigare anförts har syftet med att en ordning med prövningstillstånd i brottmål införts i hovrätten varit att begränsa tillströmningen till hovrätterna av brottmål av mindre betydelse för den tilltalade. Det kan därför synas ändamålsenligt att också i den situation som här föreligger uppställa ett krav på prövningstillstånd. Därigenom skulle hovrättsprocessen begränsas på det sättet att endast de mera allvarliga åtalade brott

som föranlett en frikännande dom och som överklagats av åklagaren tas upp till fullständig prövning av hovrätten.

13. Mot detta ska ställas att det här alltså inte är fråga om enbart överprövning av en bötesdom, utan att hovrätten har att utan krav på prövningstillstånd pröva de ogillade åtalspunkter som överklagats av åklagaren. Inte sällan kan det föreligga ett nära samband mellan ett eller flera av de brott som föranlett bötesstraffet och de allvarliga brott från vilka den tilltalade frikänts från ansvar. Detta är i förekommande fall inte ovidkommande för hovrättens prövning av bötesbrotten och talar emot ett krav på prövningstillstånd.

14. Vid en sammantagen bedömning talar övervägande skäl för att i den situation som här föreligger, där alltså åklagaren självständigt har överklagat tingsrättens dom i en del som inte kräver prövningstillstånd, inte uppställa något krav på prövningstillstånd beträffande ett överklagande som innefattar ett yrkande om frikännande från ansvar för brott som föranlett ett bötesstraff. Därmed krävs det inte heller prövningstillstånd i den mån överklagandet innefattar ett yrkande om upphävande av tingsrättens beslut om förverkande, som är en särskild rättsverkan (jfr a. prop. s. 89).

15. Hovrättens beslut att inte meddela prövningstillstånd beträffande JFs överklagande ska därför undanröjas och målet återförvisas till hovrätten för prövning i sak.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Leif Thorsson, Severin Blomstrand
(referent), Per Virdesten, Stefan Lindskog och Agneta Bäcklund
Föredragande revisionssekreterare: Anders Larsson